

ROMA KÉP

Értékelés

A 2011 tavaszi félévében indított kurzus, amely során számos módszertani újítást volt alkalmam kipróbálni a Közép-európai Egyetem Curriculum Kutatóközpontjának (CEU CRC) kurzusfejlesztő projektje keretében, nagyban befolyásolta oktatói felfogásomat, hozzáállásomat, így annak eredményei t tanárként, kutatóként is rendkívül nagyra értékelem.

A kurzusfejlesztés eredményeit két fő területre lehet bontani:

- a hallgatók motiváltságában, elvárásaiban és hozzáállásában bekövetkezett változások;
- a romareprezentáció kutatásában alkalmazott módszerek kritikai megközelítésével járó hangsúlyeltolódások együttesen növelték a félév során végzett közös munka értékét.

Az első terület legfontosabb összetevője az a partneri együttműködés, amely során az oktató folyamatosan megosztja a módszerről alkotott elképzeléseit, a hallgatókkal szembeni elvárások változását. Ez a reflexív hozzáállás nem a tanári munka presztízsét rombolja, hanem épp ellenkezőleg: tudatosítja a diákokban a tanulási folyamatban betöltött szerepüket, a tanárhoz fűződő kapcsolatukat erősíti, amelyen keresztül maga a kurzus megfelelő színvonalon való elvégzése válik a fő hajtóerővé. Ennek a mércéje nem a félév végén kapott osztályzat, hanem a munkájukról kapott visszajelzések, egymástól és az oktatótól. A felsőoktatásban mindez segíti a diákok önértékelését, ezáltal könnyebben kezdeményeznek, aktivizálódnak.

A romareprezentáció elemzésénél alkalmazott hagyományos megközelítések kritikai vizsgálatát sikerült a hallgatókkal folytatott beszélgetések során tovább árnyalni, az előadásokhoz feladott kötelező és ajánlott olvasmányok, az együtt megtekintett vizuális anyagokkal kapcsolatos reakciók számos új problémát hoztak felszínre.

Kontextus

Az ELTE Média és Kommunikáció Tanszéke köztudottan nagy hangsúlyt fektet a média, kommunikáció és kortárs kultúra kutatásában a társadalomtudományos és kultúraelméleti

megközelítésre. Ez a kurzuson alkalmazott interdiszciplináris megközelítéssel (amely a tematika alapját képező doktori kutatásomra épült) teljes összhangban állt.

A két meghirdetett kurzus kiválasztásánál a hallgatók érdeklődését a roma tematika keltette fel, holott a címében hangsúlyosan szerepelt az újszerű megközelítés. Meglepetésemre nem csak kommunikáció vagy film szakos hallgatók választották, hanem jelentkeztek néhányan a társadalomtudományi és a pedagógiai karról is (két óvodapedagógus). Ez nehézséget jelentett az egységes tudásanyag átadása és a követelményrendszer szempontjából, ennek áthidalását a kis létszám és a rendhagyó módszerek segítették.

Az első alkalommal megkértem a hallgatókat, hogy röviden elemezzenek egy romákkal kapcsolatos mozgóképet, amely valamikor nagy hatást gyakorolt rájuk. A választások és az indoklások rendkívül összetett képet mutattak: a naiv, romantikus megközelítések, érzelmi kötődések helyezkedtek el a skála egyik, a fontos vizuális reprezentációk pontos, tudományos elemzései a másik pontján.

Szerkezet és tematika

A kurzus eredményessége nagyban köszönhető a koherens szerkezetnek és a segédanyagoknak: az egyetemen tartott előadásokon tisztázott alapfogalmakat a hallgatók kiválóan tudták alkalmazni a Romakép Műhely filmklubban látott dokumentumfilmek elemzésénél, az elhangzott beszélgetések értelmezésénél. (Több esetben a meghívott előadók voltak az olvasmányok szerzői.)

Az egyetemi órákon gyakran visszatértünk a filmklubban látottakhoz: ez az állandó oda-vissza kapcsolat egy dinamikus kurzust eredményezett, elmélyítette a hallgatók tudását.

Nézzünk egy példát: a bevezető előadáson általában beszéltem az etnicitással kapcsolatos alapfogalmakról külföldi szakirodalmak alapján, majd a második órán a magyarországi etnicitáskutatásokat tekintettük át. Ehhez a Feischmidt Margit szerkesztette „Etnicitás-kötet” bevezető tanulmányát (Feischmidt Margit: Megismerés és elismerés: elméletek, módszerek, politikák az etnicitás kutatásában In: *Etnicitás – Különbségteremtő társadalom* Feischmidt Margit (szerk.) MTA Etnikai és Kisebbségkutató Intézet, 2010 pp. 7-32.) illetve egy másik, Szuhay Péterrel közösen írt szöveget vettünk alapul (Feischmidt Margit- Szuhay Péter: Sűrű leírás, In: Kovács Éva szerk.: *Közösségtanulmányok – Módszertani jegyzet*. Néprajzi Múzeum – PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 2007, pp. 243-259.) A digitális oktatási segédleten két filmrészlet szerepelt: Kőszegi Edit –Szuhay Péter: *Mesterségem címere* (2002) és Szalay Péter: *Nomád Plaza – A három vándor* (2008) c. alkotásaiból, amelyekben ugyanannak a roma családnak a tevékenységéről (céllövöldék, körhinták üzemeltetésével járó vándorló életmódról) kapunk egészen más súlypontokat kijelölő narratívát. Ugyancsak más megvilágításba helyeztük az etnicitással kapcsolatos fogalmakat a Romakép Műhely kapcsolódó beszélgetésén: a „Közösségkutatás és akcióantropológia” címet viselő előadáson Szuhay Péter és Kőszegi Edit *Három nővér* (2008) és Kovács Kristóf *Malaccal teljes* (2008) c. dokumentumfilmjei után az alkotókkal beszélgettünk. (A beszélgetés felvétele: <https://www.youtube.com/watch?v=pUJ87ejTo0k> és a hozzákapcsolódó reflexiók: <http://romakepmuhely.blogspot.hu/2011/03/az-első-igazi-alkalom.html>)

Követelmények

A kurzus elején a hallgatóknak választási lehetőséget kínáltam fel a teljesítés feltételeként: egy adott témából szemináriumi dolgozatot kellett írniuk a félév végén. Ehhez kapcsolódóan tarthattak prezentációt, de vállalhatták egy Romakép Műhely beszélgetés moderálását. Ez utóbbi lehetőséggel többen is éltek: Szalmás Attila a nyitó előadást vállalta el <https://www.youtube.com/watch?v=yELrahpSGVo> (amely igencsak mély víznek bizonyult), Kovács Bálint a „Filmemlékezet” témáját választotta https://www.youtube.com/watch?v=ZxKtLNY_taM, Farkas Clara a „Formai kísérletek” előadásra a Jeles-dokumentumfilm elemzésével készült <https://www.youtube.com/watch?v=QopNtDUBvBo>, Szóráth Orsolya pedig a „Közösségi filmezés” vetítése után beszélgetett a vendégekkel <https://www.youtube.com/watch?v=ALaZ-QpVKqk>.

A későbbi évek során egyértelműen bebizonyosodott, hogy a felkészülés, moderálás, majd a műhely kialakulásával a szervezési feladatok lebonyolítása igen hatékonyan fejleszti a legkülönbözőbb kompetenciákat, ám mindenekfelett rendkívül fontos motivációs és hajtóerő.

Teljesítés

A moderálás rendkívül összetett és nehéz feladat: a jó kommunikációs készségeken túl, alapos felkészültséget és szereplési gyakorlatot igényel. A beszélgetések színvonala ez esetben a felkészítő tanár munkáját is minősítette, hiszen gyakorlott pedagógusnak előre látnia kell a lehetséges problémákat, igyekeznie kell megelőznie azokat. Mivel számomra is új volt ez a helyzet, nem mindig álltam készen ezeknek a megoldására. A Romakép Műhely szempontjából ez azért is bírt nagy jelentőséggel, mert számos romákkal kapcsolatos rendezvényen szembesülünk „jó szándékú tudatlansággal” vagy annak olyan szélsőséges formáival, amelyek inkább az „etnobiznisz” kategóriájába esnek.

Egy alkalommal az is előfordult, hogy az előző év kurzusának egyik hallgatója, Bódi Lóránt épp a szemináriumi dolgozathoz kinőtt kutatása miatt meghívott vendéggé lépett elő: Dupcsik Csaba szociológussal (az egyik legfontosabb szakirodalmunk szerzőjével, Dupcsik Csaba: *A magyarországi cigányság története*. Osiris Kiadó, 2009) beszélgetett Kálomista Gábor: *Szíven szúrt ország* (2009) c. filmjéről. A beszélgetés nem az előre meghirdetett időpontban valósult meg, ugyanis a producer-rendező visszavonta az előzőleg egyik beosztottja által jóváhagyott vetítési jogot. Kifogást emelt a vetítés címe ellen „Hatalmi politikák romaképei”, illetve azzal a feltétellel adta volna meg az engedélyt, ha ő vesz részt a beszélgetésen. Ehhez én nem járultam hozzá, ezért aznap egy kiváló román antropológiai filmet vetítettünk a DocuArt archívumból (Dumitru Budrala: *A sündisznó átká*, 2004). Kálomista filmjét a filmklub lezárta az egyetemen, tehát oktatási céllal, belépőjegy nélkül vetítettük le, majd az Olasz Intézet kávézójában beszélgettünk róla vendégeinkkel, erről azonban felvétel nem készült.

Mindent összevéve az első évad sikeresnek bizonyult, a beszélgetések felvételei, de leginkább a kurzus hallgatóiból alakuló műhely későbbi tevékenysége erre a legfőbb bizonyíték.